

PISANJE FILMSKE ZGODBE

jože dolmark

Že na samem začetku si moramo priznati, da so tudi za film, za na svojevrsten način organizirane slike in zvoke v nekem prav posebnem času, nujno potrebne besede, ki podpirajo zgodbe. In zgodbe so v vseh možnih filmih zagotovo vedno bolj ali manj enake kot obeležja enake občutenosti človeške izkušnje skozi prostor in čas. Zgodbe imamo radi tako, kot jih imajo radi otroci, v ponavljanju; kar se pa vsakič vedno znova kaže kot novo, neskončno odprto in obnovljivo, je umetnost pripovedovanja, za katero je scenaristova umetnost le posebna, za film mišljena aplikacija.

Vsako pripovedovanje se ne opira samo na ideje ali zamisli, ampak tudi na trike, na praktične postopke, na množico pravil in skrivnih rim. Skrivnih, ker jih je pač potrebno najprej razkriti in se priučiti njihovi uporabi. Scenarij se zatem napiše in tako se mnogim ponudi nekaj tistega, kar nekdo poseduje in več kakor ima, več lahko da. Tako scenarij zafunkcionira v filmu, v katerem živi in diha, postopek postane izraz, poezija. Ni važno, če je bil na začetku le dramska zasnova ali prikrita pripovedna zvijača.

Scenarist je torej na samem začetku in je kakor človek s svetilnika: vsi vidijo svetilnik, nihče pa ne vidi njega, ki je kriv, da kanček svetlobe izstopi iz teme, da se del tišine izgovori in da neko dogajanje med ljudmi izžari kot dotlej neizrečena zgodba. Vsakemu filmu je tako usojeno, da je paradoksalno najprej prebran, šele zatem viden. Tisti prvi bralec je sicer neke vrste "gledalec", ki si film razgleda popolnoma sam, pri svoji sodbi pa ne more računati na odmev ali sodelovanje ostalih iz dvorane, je torej sam po sebi edinstven sodnik. Ni nujno, da je ta prvi bralec najboljši, najbolj pozoren ali dovzeten, je pa zagotovo tisti, ki bo v marsičem odločil, če bodo scenaristove besede zares zaklicale po gibajočih se slikah. Ponavadi je to producent, kakšen režiser, igralec ali televizijski urednik. Nekdo pač, ki ga scenarist mora prirediti, ga iznenaditi, zavesti, mu ponuditi čimveč otipljivo možnega in ga navesti, da začne verjeti tudi v tisto, česar ni. In to na prvi pogled nič nežno spletkarjenje je za nastanek vsake filmske zgodbe bistvenega pomena.

Nekdo je med vsakdanjim užitkom in željami dremal. In nekdo je med tem dnevnim sanjarjenjem pisal, iskal besede, ki bodo zatem nekoč iskale slike, če jih bo nekdo znal vmes prebrati in posredovati naprej.

Vsako od teh dveh opravil je samotarsko in če se najdeti in uskladiti, je intimnega konec, ker zatem sledi vsa hrupnost uprizoritve, ki se bo pomirila šele v nastalem delu in nekoliko stišana prišla pred kinematografske gledalce.

Pisanje filma je torej kakor vsako pisanje privilegirano osamljen posel. V njem še ni zaslutiti gromkosti in velepotenznosti kasnejše kinematografske mašinerije. Tukaj se še tiho išče besede in kliče po nekem izgubljenem času, natovarja z emocijami, ki prebujajo spomine in v katerih besede počasi izoblikujejo obraze in pejsaže ter obratno, najprej krajine in zatem obličja, ki bodo izrisevali zgodbo. Pisati je kakor zaslišati izgubljene glasove, si vzeti čas v iskanju neke skrivnosti in pripraviti odgovor nanjo. Je kakor preteči naenkrat in brez postanka razdaljo med navideznostjo in danostjo pojavnega, nad prepadom jezika in predmetov zaježiti ogledalo z našim obrazom. Potemtakem je pisanje kina najdenje besede z določenim jezikom, ki nadomesti pogled sveta. Filmske slike potrebujejo najdene in izbrane besede, kakor ljudje

znotraj vsakdana, ki se do jezika dokopljejo kasneje in ga večči postanejo s svojim v prostorih tekom časa.

Ko se filmska zgodba napiše, se skuša nekomu nekaj lepega povedati. Toda oseba ali osebe iz tega tiho spletenega sveta v resnici niso nikoli obstajale, niso iz krvi in mesa in nam v bodoče ne bodo nikoli z roko dosegljive. Z njimi se ni mogoče božati, jim šepetati in ne zmorejo nam nič kaj lajšati pezo vsakdanjih dni. Nam so le v podporo duha in to tolikanj bolj, če jih je scenarist ponazoril koherentno in verodostojno. Ta blagodejna podpora prihaja bistveno z govorico teh fiktivnih sopotnikov, ki nam po svoje razgaljajo njihove resnice in laži, ki pa so tudi neizbežno naše, ker so konec koncev prišle s strani pisca, scenarista. Iz njegovega leksičnega arzenala opažanj pravdnosti in njihovih kontradikcij, zavetja resnic in njihovih neprestanih brisanj v polresnice ali laži. Življenje je menda stvano znotraj teh nasprotij in tudi z umetnostjo, torej tudi s filmskimi svetovi ni nič kaj drugače.

Je pa za pisanje zgodbe razen neprecenljivo pomembne besede na koncu važno še nekaj. Tista druga stran besede ali slehernega dialoga, ki je tišina ali pa monolog. Ni potrebno, da to ugotovitev izpeljujemo iz zvokov v filmu. Za vsako dobro zgodbo je malce važno tudi, da se ozremo znotraj banalnosti našega vsakdanjega življenja. Če si vsakdo izmed nas prešteje čas, ki ga tokom dneva porabi za govorjenje z drugimi, bo ugotovil, da gre za minute in ne za ure. Če temu prištejemo še ure spanja, potem je nekje jasno, da približno petnajst ur na dan ne uporabljamo besed. Tako nekako devetdeset odstotkov svojega dneva ostajamo nemi, zaprti sami vase. Koliko stvari se dogodi v tej tišini. Skorajda vse. Mislimo, sprejemamo odločitve, reagiramo in delujemo. Počenjammo tudi stvari, ki se jih ne zavedamo. Čuvamo strahove, zadržujemo jezo, obvladujemo čustva, si izmišljujemo, sodimo, se pustimo motiti, popravljamo, iščemo zadovoljstva, odlagamo tesnobe, metaboliziramo slabe novice ...

Znotraj tišine smo bolj otroški, bolj pripravljeni na izpovedi neizpovedljivega, na pogovor magari z Bogom, se ne sramujemo naših impulzov, nismo prestrašeni s tabuji, si želimo tega, kar nam drugi prepovedujejo, nas obletajo misli po hudo delstvih ali po nežnostih. In vse se nam dogaja medtem, ko se peljemo z avtom, ko sedimo v baru na kavi ali v zdravnikovi čakalnici, ko se češemo pred ogledalom ali pa prižigamo cigareto. Naše ogromno življenje tišine in potopljenosti ne izgine pred očarljivim zvenom besed, ki jih name ravamo izgovoriti. Obstaja in se spreaga z izrekanjem besed. To govorjenje je zmerom tudi malo klepetavo, čeravno urejeno, malce formalizirano o tistem skritem in zamolčanem znotraj nas samih.

Pisanje filma je zatorej tudi poseganje v to cono nemega, ki jo vzdržujejo scenarist kakor njegovi junaki. Na kraju se njegov poklic kaže ravno v tem izplavanju na površino. In to izplavanje je domala terapevtsko, saj se najgloblje skrivnosti pripovedujejo s pomočjo umetnosti, tudi filmske. .